

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Лучицька В.І.

аспірант,

*Інститут філософії імені Г.С. Сковороди
Національної академії наук України*

ПЕРСОНАЛІСТИЧНИЙ ВИМІР В АНТРОПОЛОГІЧНІЙ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ Е. ШТАЙН

Безсумнівно велика заслуга у дослідженні людської особистості належить філософії феноменологічній. Однією з найвідоміших представників персоналістичного напрямку феноменологічної філософії є Е. Штайн – учениця та асистентка Е. Гуссерля. Вихідною точкою для неї є те, що людина є вільною і завдяки своїй духовності відповідальною за своє життя. Головним завданням особи є «реалізація самої себе». Для цього вона має пізнати свою індивідуальність.

Проблеми, які піднімає Штайн у своїх працях, зокрема, ким є особа, її цінності, відкритість на інших, зустріч та діалог осіб, є актуальними і у наш час. Вона розробляє власну концепцію особи. Дана тематика була запропонована найперше у дисертації «Про проблеми проникнення», а потім поглиблена у творі «Структура людської особи». «У дисертації Штайн розглядає людину за принципом схожим до аристотелівської рівневої моделі: особа поєднує у собі тілесне буття, живість, душу і дух. У наступній праці знову досліджуватимуться ці поняття, але вже на схоластично-богословському тлі» [1, с. X].

У своїх дослідженнях Штайн користується феноменологічною методологією: на початку розглядає прояв людини назовні, тобто матеріальне тіло, живу істоту, душевну істоту, а вже потім як духовну істоту – внутрішній світ людини.

Починати розгляд концепції особи, з погляду Штайн, необхідно від розуміння тіла. Чим воно є для особи? Філософ на це питання відповідає так: «У тілі є і в ньому реалізується буття моєї особи. Воно не є тільки «знаряддям» чи навіть «помешканням» для мене, воно становить мене, є мною» [4, с. 8-9].

Тіло має чутливість, здатність виражати внутрішнє життя людини. Констатуючи дані факти можна ствердити, що тіло об'єднує зовнішнє середовище, у якому існують об'єкти з внутрішнім середовищем, яке належить особі.

Таким чином, якщо «особа» – це єдність «душі» і «тіла», і тіло виконує роль «зовнішнього», то «душа» буде, відповідно, внутрішньою. Що ж слід розуміти під поняттям «душа»? Душа є субстанцією, конкретною єдністю внутрішніх властивостей (акцидентів), і впродовж свого буття зазнає численних змінних станів (способів).

Значущим для дослідницької роботи Штайн є диференціювання між душею і психе. Психе не слід ідентифікувати з потоком свідомості, ані з

первісним постійним потоком пережиття, ані з сукупністю пережиття, а сприймати як зовнішню частину душі, що є зв'язком між суто тілесним і духовним буттям людини. У структурі душі існує «Я» («чисте Я», що з'являється у Гуссерля), яке вона розширює ядром особистості, тобто до без якісного чистого «Я» додається особова якість. Це особове ядро – місце перебування індивідуальності особи, її властивостей і її характеру.

Слід зауважити, що «Я» не має змісту і його не можна описати: «чисте Я і нічого більше», що означає, що є це Я, яке живе у кожному «я спостерігаю», «я думаю», «я роблю висновки», «я тішуся», «я собі бажаю» тощо, у той чи інший спосіб воно скероване є на те, що спостерігається, роздумується, бажається... У даному випадку йдеться про те, що воно живе у кожному пережитті і його не можна позбутися. Не можна його відокремити від змісту пережиття, хоча не можна його вважати частиною того змісту. Швидше за все пережиття належить до нього і Я є власне тим, що у кожному з них живе. Я живе і життя його є існуванням [3, с. 82-84].

У найглибших шарах душі знаходяться відчуття цінностей. Що вища цінність, то глибший шар душі, в який її приймають. Відчуття цінності одержує тим самим власну значущість щодо конституції предметів.

Важливе місце у своїй докторській праці «Про проникнення» відводиться тематиці досвідчення Іншого. В акті проникнення конститується не лише особа того, хто пізнає, а й особа, яка є пізнаваною. Вони знаходяться у взаємній залежності і пошуку себе. Присутність іншого дає нам можливість пізнати ким ми не є, або принаймні, що ми є іншими, відмінними. Пізнавати себе «у внутрішньому просторі, тобто розглядати наше психічне Я і його властивості означає: бачити себе так, як бачимо іншого і як хтось інший нас бачить» [2, с. 129-130]. Це свідчить про існування пізнавальної співзалежності, яку віднаходимо між іншим у поглядах Мартіна Бубера і його вислові «без Ти, не має Я», у якому прихована квінтесенція філософії діалогів. Але на відміну від представників філософії діалогу, пунктом виходу для неї є реальний світ та людина, а потім поступ до Абсолюту.

Структура особи людської виглядає так: тіло, душа, як субстанція, «ядро особи», існування «Я», дух. Слід звернути увагу, що не зважаючи на такий поділ і спроби вияснення вище згаданих «елементів» особи, вони між собою стисло пов'язані, творять цілісність і доповнюються взаємно. Тіло не існує без душі і духа, дух без тіла і душі, а душа без духа і тіла.

Список використаних джерел:

1. Штайн Е. Вступ до філософії – Переклад з нім. Ілони Терзової. – Жовква: Місіонер, 2011. – 248 с.
2. Biela P. Einfühlung jako dialogiczność personalizmu fenomenologicznego Edith Stein // Czasopismo Filozoficzne. – 2009. – № 4/5. – S. 115-135.
3. Stein E. Byt skończony a byt wieczny. – Kraków: Wydawnictwo karmelitów bosych, 1995. – 518 s.
4. Tajemnica osoby ludzkiej. Antropologia Edyty Stein, – Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1999. – 148 s.